

EN POLITISK PROCESS

Måndagen den 14 februari dömdes de båda ryska författarna Andrej Sinjavskij och Julij Daniel av ryska rådsrepublikens högsta domstol till sju resp. fem års arbetsläger »med hård regim». De hade smugglat ut bokmanuskript, som de låtit publicera i England under pseudonymer. Böckerna präglades av en skarp kritik av samhällsförhållandena i Sovjetunionen.

Under de senaste tio åren har Sovjetunionens rättsväsen undergått en genomgripande omvandling. De lagstiftande organen, Sovjetunionens högsta domstol, det av ålder i Ryssland så viktiga riksåklagarämbetet och de juridiska fakulteterna har gjort och gör intensiva ansträngningar för att öka rättssäkerheten. Rättsväsendets uppgift är inte längre som under Stalintiden endast att trygga den socialistiska produktionsordningen d. v. s. det kommunistiska partiets diktatur — utan också att skydda sovjetmedborgarens personliga rättigheter. Detta är ett stort framsteg i riktning mot de förhållanden som råder i en västerländsk rättsstat. Man har också anledning att tro att reformsträvandena på rättsvä-

sendets och rättskipningens området kommer att fortsätta.

Men hur kan detta gå ihop med den för oss vederstyggliga bild av rättstillståndet i Sovjetunionen, som processen mot de båda författarna utgör? Innebär inte rättsgången i Moskva ett steg i en reaktionär utveckling tillbaka till den stalinistiska terrorismen? Ingalunda! Det ter sig i förstone som en paradox, men processer av det slag vi nu bevittnat är fullt normala företeelser i Sovjetunionen *trots* att man där strävar efter att öka rättssäkerheten. Ty i de medborgarens personliga rättigheter, som den sovjetryska rättsordningen vill slå vakt om, ingår inte rätten till fri samhällskritik. Och här gapar en avgrund mellan den västerländska demokratis samhällsåskådning och den kommunistiska doktrinen.

Vi anser att samhället skall styras och samhällsinstitutionerna utformas så som den genom medborgarmajoriteten uttryckta folkviljan kräver. För oss står i princip den enskilda människan i centrum. Det är han som skall bestämma, därför att han vet bäst själv vad som är bra eller dåligt för honom. För en sådan åskådning framstår den fria

samhällskritiken som en nödvändig förutsättning för systemets funktion. Dess uppgift är att hålla de styrande under uppsikt och att ge dem vägledning så att de kan utforma sin politik i enlighet med den allmänna opinionens krav.

Enligt den kommunistiska doktrinen är denna vår uppfattning groteskt verklighetsfrämmande. Den absoluta sanningen om de lagar, som styr samhällsutvecklingen, är uttalade av Marx och Lenin. Varje annan föreställning om samhällsutvecklingen är falsk och måste föra vilse. Genom *sin insikt* härom är kommunisterna — och endast kommunisterna — legitimerade att styra samhället. Eftersom det stora flertalet medborgare inte har denna insikt måste de — likt okunniga barn — ledas av det kommunistiska partiet till dess att de genom uppfostran tillägnat sig den marxistiskt-leninistiska läran. För en sådan grundåskådning är ju apriori fri samhällskritik en orimlighet. Inom en sådan skulle det ju kunna förekomma kritik av den heliga kommunistiska doktrinen och av det kommunistiska partiets aktuella tolkningar. En dylik kritik måste enligt kommunistisk uppfattning vara meningslös — den är ju alltid falsk — och därtill politiskt farlig, därför att den kan hota mänsklighetens enda väg till frälsning, nämligen genom kommunismen. I den kommunistiska staten kan man endast tillåta sådan kritik, som icke hotar dok-

trinens auktoritet eller partiets position. Det betyder egentligen att den enda acceptabla samhällskritiken är den som är ägnad att hjälpa partiet att effektivare leda medborgare och stat vidare på kommunismens väg. På sin höjd kan man som säkerhetsventil tillåta missnöjesyttringar, som snuddar vid det farliga och förbjudna. Vad man därvidlag kan tolerera uppfattas som en politisk lämplighetsfråga och bedömes från fall till fall efter föreliggande utrikespolitiska och inrikespolitiska konjunkturen.

Skulle nu en sovjetmedborgare överträda de snäva gränser, som är satta för dylika missnöjesyttringar, ställs han utanför lagen i den meningen att han förlorar sina rättssäkerhetsgarantier. Han utsätts för en politisk process, där man visserligen formellt spelar igenom ett rättegångsförfarande, men där de normalt fungerande skyddsåtgärderna för en anklagad endast blir ett tomt sken. Domen är bestämd på förhand, pressen har endast till uppgift att utnyttja hans brott som propagandamaterial och de handplockade åskådarna vid den »offentliga» rättegången är till för att applådera »den stränga men rättvisa domen». Vad försvarsadvokaten sagt publiceras icke.

Andrej Sinjavskij och Julij Daniel förs nu bort på samma tunga väg som så många ryska författare före dem, alltifrån tsarväldets dagar. Vi i väster har anledning att vara dem tacksamma. Deras modiga pro-

tester och deras hårda öde har givit ett nytt och ovanligt åskådligt bevis för att kommunismens innersta väsen är förtryck och att dess samhällssystem är oförenligt med den västerländska demokratiens frihets- och humanitetsideal. Aldrig så stora framsteg i fråga om ökad rättssäkerhet inom de icke politiska områdena av samhälls-

livet kan icke ändra detta förhållande.

I Sverige kan vi ha anledning till en särskild reflexion. Samma dag som domarna fälldes i Moskva lät Hans Excellens hr statsministern meddela att hr Kosygin tacksamt mottagit statsministerns inbjudan att besöka Sverige. Hr Erlander har då verkligen otur!

Om utlandskritik

Det skulle te sig som en kulturskymning, ifall pressen upphörde att reagera mot barbariskt förtryck eller rå likgiltighet för mänskoliciv. Sverige har ingen anledning att i oträngt mål överge en med seklers möda upptimrad humanare uppfattning om förhållandet mellan stat och individ. Men varje sak kan sägas på två sätt och det är åtskillnad på kritik och kritik. Hur hett känslorna än må bränna, får ej förglömmas att varje fredligt samliv mellan nationerna måste bygga på respekt för varje nations självbestämningens rätt. Vi måste kort och gott acceptera verkligheten. Det kan ej vara den svenska pressens sak att ta parti i främmande länders inre förehavanden på ett sätt, som vi själva skulle vara de första att betacka oss för, ifall det gällde oss. — Skildringar av bestående förhållanden kunna intagas utan att man frossar i smädelser. Skildringarna skulle också kunna underkastas en granskning, så att icke rent omöjliga uppgifter återgävos. Man skulle t. o. m. kunna önska, att de vägrades plats, om de föreföllo osannolika eller deras sanninghalt ej kunde kontrolleras — f. n. torde tillvägagångssättet vara så motsatt som möjligt och objektiviteten förnimmas som en black om foten. Man kan med andra ord fordra, att utlandsavdelningarna redigeras med en känsla av ansvar.